

rakterisere Frederik I's forordning som en beroligelse af bønderne, en forsikring om, at ingen drastiske ændringer var på trapperne, og at forordningen med dens garanti mod uberettiget udsmidning peger frem mod, at bønderne har ret til at blive siddende på deres fæstegårde hele deres liv, eftersom det efterhånden bliver almindeligt, at bønderne er livsfæstere.

Dermed er Dahlerup – så vidt jeg kan se – nået til en konklusion, som ikke strider mod min, eftersom han ikke tildeler Frederik I's forordning livsfæstestatus. Men til gengæld fristes han alligevel til at kalde den en »livsfæsteforordning«, fordi den og dens efterfølgere *i realiteten* kommer til at forsvare det rent faktisk eksisterende livsfæste.

Med denne gummiagtige følgeslutning forsvinder imidlertid den problemstilling, som det var min hensigt at sætte i centrum: nemlig, om statsmagten med forordningen af 1523 indførte livsfæste?

Når svaret på dette spørgsmål i sig selv er vigtigt, skyldes det netop oparbejdelsen af myten om, at Frederik I og hans godsejrerregering ved lov indførte fæsteopsigelighed på livstid. Een ting er, at der ikke ud af loven selv kan læses et livsfæste, en anden ting er, at omstændighederne gør en sådan fortolkning helt urimelig, ikke mindst fordi en livsfæstelov ville betyde en urimelig tidlig statslig regulering af det samfundsmæssigt grundlæggende kontraktforhold mellem bønder og godsejere.

Ved at sætte skel med en livsfæsteforordning i 1523 kommer man uvægerligt til at underbetone den strid mellem godsejerne og bønderne om fæstevilkårene, som først fik sin endelige statsstemplede formelle løsning med forordningen af 19. marts 1790, som er den første forordning, der eksplicit påbyder livsfæste (*Jvf. herom Porsmose, anf. arb., s. 31 f*)

Ganske vist bemærker 1790-forordningen i sin præamble, at Loven, dvs. Danske Lov, og dermed også de formuleringer, som danner grundlaget for Danske Lov, og som kan føres tilbage til 1523-forordningen forudsætter livsfæste. Men alligevel må Christian VII – dvs. kronprinsregeringen – med den nye lov understrege, at »alle hidindtil udgivne Fæste-

breve, hvad enten de lyder paa visse Aar eller paa Opsigelse, dog bør gælde for Bonden og hans Hustrus Livstid, saa længe hun er Enke...« Og Hans Jensen, hvorfra citatet stammer, kommenterer 1790-forordningen med den bemærkning, at man næppe før denne formulering har haft et udtrykkeligt forbud mod tidsbegrænset fæste. (*Jensen: Dansk Jordpolitik, I, 1936, s. 159 f*)

Man skal således helt frem til bondereformene, før man finder en forordning, der uden nogen tvivl er en livsfæsteforordning – dvs. 267 år efter 1523-forordningen.

Uanset uenigheder om og nuancer i opfattelsen af fæstebondens retsbeskyttelse i perioden fra 1523 til 1790 er der ingen af mine opponenter, der har fastholdt en fortolkning af 1523-forordningen, der berettiger den traditionelle udnævnelse af den til at være en livsfæsteforordning.

Tværtimod har Frank Pedersen i *Fortid og Nutid, XXX, 1983, s. 97–110*, yderligere umuliggjort en sådan fortolkning, og endelig er Porsmose (anf. arb.) ligeledes – helt uafhængig af min artikel – nået til samme resultat.

Det er således blevet bekræftet, at *myten* om, at staten i 1523 gennemfører en enestående bondevenlig lov – hvilket har fået flere historikere til at svømme over af begejstring – er uden bund i virkeligheden.

Peter Bøegh Nielsen: Erhvervshistorisk forskning – nuværende tendenser og fremtidig profil

Der er inden for de seneste årtier på et internationalt plan sket en relativ betydelig udvikling og udbygning af den erhvervshistoriske forskning. Dette forhold er forårsaget af dels den generelle interesse for de materielle og økonomiske aspekter af den historiske udvikling, dels mere specifikt af virksomhedernes – f.eks. de multinationale selskabers – stigende indflydelse på den samfundsmæssige udvikling siden 2. Verdenskrig. Den historiske forsknings øgede fokusering på den økonomi-

ske og sociale udvikling har resulteret i en stigende erhvervshistorisk forskning samt institutionalisering heraf i form af oprettelse af institutter og selskaber for erhvervshistorisk forskning samt erhvervshistoriske arkiver i de sidste 15 år.¹

Set i dette tidsperspektiv står den danske erhvervshistoriske forskning relativt godt rustet, idet et dansk erhvervshistorisk arkiv blev oprettet allerede i 1948 som en selvejende institution. *Erhvervsarkivet*, der har til huse i Århus, blev i 1962 overtaget af staten og har som primært formål at indsamle og arkivere arkivalier fra erhvervslivets organisationer, virksomheder og enkeltpersoner med tilknytning hertil. Arkivet har endvidere til opgave at udføre og videreformidle erhvervshistorisk forskning. Den funktion varetager Erhvervsarkivet dels gennem publiceringen af erhvervshistoriske afhandlinger, dels gennem udgivelsen af *Erhvervshistorisk Årbog*, der er udkommet siden 1949 og er den eneste periodiske publikation i Danmark, der specifikt beskæftiger sig med erhvervshistorie.

I en kortlægning af den erhvervshistoriske forskning i Danmark vil Erhvervsarkivet således indtage en central placering, og nærværende oversigt skal med en konkret gennemgang af de to sidste årgange af *Erhvervshistorisk Årbog* suppleret med en generel, men kort opsummering af de seneste 10 årgange belyse, hvorledes Erhvervsarkivet varetager den funktion, der omhandler udførelse og videreformidling af erhvervshistorisk forskning. Endelig skal nuværende tendenser i forskningen sammenstilles med de krav, som jeg mener, der må stilles til den fremtidige erhvervshistoriske forskning, for herigennem at styrke denne forskningsdisciplin.

Erhvervsarkivet har ikke eksplicit formulere

ret en programerklæring for sit virke, nærmest herved må den daværende leders, Vagn Dybdahl, formulering fra 1976 anses: »Erhvervsarkivet har sin særlige funktion i historieskrivningen«, idet »... det for nutidsorienteringen er nødvendigt, at historien også medtager de økonomisk – sociale tilstande og udviklinger, således at der ikke fæstner sig den opfattelse, at det moderne Danmark udelukkende er skabt af litterater og frit svævende politikere. Videregående vil det medvirke til at stimulere og uddybe interessen for det økonomiske liv i det hele taget.«² Det er således ikke muligt specifikt at referere Erhvervsarkivets opfattelse af sin egen rolle og funktion, og dermed indirekte opfattelsen af indholdet i det specielle forskningsfelt inden for den økonomiske historie, der betegnes som erhvervshistorie.³ Derfor skal arkivets profil søges afgrænset via en karakteristisk af de 11 artikler, der udgør indeholdet af årbøgerne 1980 og 1981. Artiklerne behandler et bredt spektrum af emner, fra den kongelige enehandel på Færøerne 1709 til 1776 til en gennemgang af det omfangsrige materiale, som Grosserer-Societetet har afleveret til Erhvervsarkivet. Umiddelbart forekommer årbøgerne at være et parti blandede bolcher, men – som det skal fremgå af nedenstående – med en sammensætning, der kunne være mere optimal.

Erhvervshistorisk Årbog 1980 er karakteriseret ved, at hovedparten af artiklerne har et arkivintroducerende formål. Tydeligst kommer dette frem i den ovennævnte artikel om Grosserer-Societetets arkiv, der er skrevet af Hans Henrik Schou. Intentionerne med artiklen er dels at sætte organisationen ind i en historisk sammenhæng, dels at give en brugervejledning til arkivet, der går tilbage til

-
1. Hvad angår udviklingen i USA, se Ralph W. Hidy, *Business History: Present Status and Future Needs*, i *Business History Review*, vol. 44, 1970, pp. 483–497. For England, se R. A. Chruuch, *Business History in Britain*, i *The Journal of European Economic History*, vol. 5, 1976, pp. 209–228. For Vesttyskland, se Hans Pohl, *Unternehmensgeschichte in der Bundesrepublik Deutschland – Stand der Forschung und Forschungsaufgaben für die Zukunft*, i *Zeitschrift für Unternehmensgeschichte*, Bd. 22, 1977, pp. 26–41. For Sverige, se Ulf Olsson, *Företagshistoria som ekonomihistoria*, i (Svensk) *Historisk Tidskrift*, bd. 3, 1979, pp. 240–254.
 2. Vagn Dybdahl, *Erhvervsarkivet. Forskningsinstitution og centralarkiv for dansk erhvervsliv*, Århus 1979, p. 28.
 3. For en generel definition på erhvervshistorie, se nedenfor p.

organisationens grundlæggelse i 1742. Henrik Fodes artikel om »Stationsbyen og de store arkiver i Erhvervsarkivet« har et lignende arkivintroducerende formål. Artiklens karakter og opbygning er dog af bredere art end den foregående, der i for udstrakt omfang er præget af sin umiddelbare ophavssituation, nemlig som indledning til et trykt arkivregistratur.⁴ Fode understreger de værdifulde oplysninger, som ligger i kreditforeningers og brandforsikringssekskabers vurderingsrapporter. En konkret eksemplificering af et kildematerials anvendelsesmuligheder og udgangsværdi foretager Finn H. Lauridsen i »Stationsbyen Skjern i handelskalendere og erhvervsarkiver«, der knytter an til førnævnte artikel. De to sidstnævnte undersøgelser af kildegrupper til belysning af stationsbyernes udvikling er et led i Statens Humanistiske Forskningsråds forskningsprojekt Stationsbyen 1840 til 1940. Det sidste bidrag, der ligeledes tager sit udgangspunkt i et givent arkiv, er Henrik Vedel-Smiths lille artikel om en enkelt odenseansk virksomhed, M. K. Brandts Klædefabrik. Heri opridses en række forhold omkring interessante problemstillinger, f.eks. foretagernes uddannelsesmæssige baggrund, som det pågældende arkiv *kunne* belyse. Men bidragets begrænsede omfang umuliggør en grundigere undersøgelse af disse problemer.

De to sidste bidrag adskiller sig fra de førnævnte derved, at de dels har et mere teoretisk og/eller historisk specifikt udgangspunkt, dels ikke tager konkret udgangspunkt i et givent kildemateriale. Årbogens hovedartikel er Flemming Mikkelsens afhandling om »Industrielle foretagere i Odense omkring 1870«, der er baseret på et bredt kildegrundlag – spændende fra industritællinger over lignings- til skifteprotokoller. Skønt Mikkelsens undersøgelse er et speciale fra 1973, udgør det et af de eneste, danske bidrag til det specielle forskningsfelt, der behandler foretagerbegrebet. Der er tale om en undersøgelse af foretagernes socio-økonomiske placering i lokalsamfundet samt de pågældende foretageres

karrieremønster samt sociale og erhvervs-mæssige baggrund. Den sidste artikel, der er skrevet af Chr. R. Jansen, omhandler bygningen af Københavns fæstning i 1880'erne og dette byggeris beskæftigelsesfremmende betydning.

Uden at der er en indbyrdes sammenhæng imellem artiklerne, er 1981-årbogen karakteriseret ved, at 7 ud af de 5 bidrag omhandler den tidlige industrialiseringsfase – perioden 1840–1914. Hvor den forrige årbog i udstrakt omfang havde en arkivintroducerende karakter, er dette ikke tilfældet med denne årgang. To af artiklerne beskæftiger sig med aspekter af den industrielle udvikling på et brancheniveau, hvor industritællingerne udgør grundlaget for de pågældende undersøgelser. Per Boje og Hans Chr. Johansens artikel om mekaniseringen af dansk tekstilindustri i Odense 1850 til 1914 er en informativ gennemgang af de ændringer i arbejdets organisering, der finder sted i forbindelse med den teknologiske innovationsproces. Ikke overraskende fremstår især højkonjunkturperioderne omkring 1870 og anden halvdel, af 1890'erne som de perioder, hvori de betydeligste investeringer blev foretaget. Jørgen Fink beskæftiger sig ligeledes med den tidlige industrialisering i sin artikel om den industrielle udvikling 1897 til 1914. Heri anfægtes den gængse opfattelse, at provinsen var bestemmende for den industrielle udvikling i denne periode. Fink inddeler udviklingen i to faser, hvori provinsen i den første (1897–1906) delvist indhentede Københavns forspring, mens København i den anden fase (1906 til 1914) øgede sit industrielle forspring grundet de koncentrationstendenser, der især kan observeres omkring industrien i København. 1981-årbogens hovedartikel er en lokalhistorisk undersøgelse af det århusianske arbejderkvarter Frederiksbjergs fremvækst i perioden 1870 til 1900, der er skrevet af Elisabeth Dahlerup Farah og Johanne Schmidt. Artiklen belyser de demografiske forhold, boligmiljø samt husleje- og lønforhold for kvarterets beboere, og behandler således et andet emneområde end de øvri-

4. *Grosserer-Societetets arkiv*, Århus 1983, pp. 13–51.

Skema 1. Den kronologiske fordeling af artiklerne i Erhvervshistorisk Årbog 1971–1981.

Før 1840	26 %
1840–1914	36%
1914–1981	22%
ikke tidsbestemt	16%

Skema 2. Den emnemæssige fordeling af artiklerne i Erhvervshistorisk Årbog 1971–1981.

Økonomisk historie	10%
Landbrug, skovbrug og fiskeri	–
Industri og håndværk	14%
Handel og transport	14%
Penge- og bankvæsen	2%
Økonomisk politik, off. finanser	6%
Demografi	6%
Socialhistorie	16%
Diverse, A: erhvervsorganisationer	20%
B: øvrigt	12%

ge bidrag. Undersøgelsen, der oprindeligt er et speciale, benytter et stort kildemateriale samt tager en række centrale problemstillinger op, men desværre udviskes værdien af de indsamlede oplysninger i en række delkonklusioner, der mangler stringens og perspektivering. Peter Korsgårds undersøgelse af »Den kongelige enhandel på Færøerne 1709–1776«, er ligeledes baseret på et speciale, der behandler såvel dansk som færøsk kildemateriale. Det er en oplysende artikel, der beskriver handelen, dens organisation og økonomi samt monopolhandelens betydning for det færøske samfund.

Årbogens sidste artikel er væsensforskellig fra det øvrige indhold, idet der er tale om

uddrag af minister og bankdirektør J. Hassing-Jørgensens erindringer, som giver et værdifuldt indblik i grundlæggelses- og etableringsfasen i en af de første revisionsvirksomheder i landet. Omkring 1900 var erhvervslivet yderst skeptisk over for tanken om at overlade firmaets regnskabsbøger til udefrakommende personer, og Hassing-Jørgensen, der var direktør for Revisionskontoret og senere medstifter af Revisionsbanken, var en foretager inden for revisionsbranchen. Erindringerne ville dog nok have vundet ved en strammere disposition samt en bearbejdning, der udover de i artiklens noteapparat givne biografiske oplysninger i højere grad havde perspektiveret de samtidige økonomiske forhold.

For de 2 ovenfor behandlede årgange er det karakteristisk, at artiklerne i udstrakt grad er kronologisk begrænset til den tidligere industrialiseringsperiode 1840 til 1914, idet 8 ud af 11 artikler behandler denne periode. Som det fremgår af skema 1, er den tidsmæssige koncentration omkring den tidlige industrialiseringsfase, som årgangene 1980 og 1981 udviste, ikke en eentydig tendens for de 50 artikler, som er indeholdt i de seneste 10 årgange af Erhvervshistorisk Årbog. Derimod er det karakteristisk, at kun en mindre del omhandler perioden efter 1914, hvoraf ingen artikler specifikt omhandler perioden efter 1945!

Den her foretagne karakteristik af indholdet i de to årgange antyder, at redaktionen har ambitioner om, at Erhvervshistorisk Årbog skal være andet og mere end en årbog for Erhvervsarkivet. De pågældende artikler udviser differentierede tilgange som virksomhedshistorie, brancheanalyser, socialhistorie og lokalhistorie. Denne profil underbygges af den emnemæssige inddeling af de sidste 10 årgange af Erhvervshistorisk Årbog, som er sammenfattet i skema 2. Heraf fremgår det, at artiklerne spreder sig som en bred vifte over en række emnegrupper med hovedvægten på erhvervsorganisationernes historie, socialhistorie samt industri- og handelshistorie. Derimod udviser artiklerne kun en ringe erhvervmæssig spredning, idet den primære sektor ikke er behandlet, hvilket endvidere gælder for størsteparten af den tertiære sek-

tor.⁵ De bidrag, der behandler de økonomiske sektorer, er koncentreret omkring industri samt handel og håndværk. Det må således konstateres, at Erhvervshistorisk Årbog i udstrakt grad beskæftiger sig bredt med økonomisk historie og socialhistorie fremfor decideret erhvervshistorie.

Disciplinen erhvervshistorie er ganske vist vanskelig at afgrænse, idet en lang række af problemstillinger og metoder fra andre forskningsdiscipliner indgår, såsom generel økonomisk historie, social- og teknologihistorie, national- og driftsøkonomi, psykologi og sociologi.⁶ Men som en generel og operationaliserbar definition kan erhvervshistorie beskrives som en historisk undersøgelse og analyse på mikro-niveau af dels virksomheden som organisk enhed, der inkluderer såvel input- som outputsiden og de hertil knyttede produktionsfaktorer, som organisations- og administrationsforhold med dertil forbundne beslutningsprocesser, dels af virksomheden i relation til det omgivende samfundsmæssige og institutionelle miljø. Det er her vigtigt at understrege, at erhvervshistorie ikke er snævre firmaundersøgelser, men som metodisk udgangspunkt fokuserer på samspillet og vekselvirkningen mellem virksomhederne og deres samfundsmæssige omgivelser.

Indvendingen imod årbogens relativt store tematiske spredning er således ikke en principiel kritik, men baseret på bidragenes karakter. De forskellige bidrag optræder enkeltstående og uden indbyrdes sammenhæng. Det er spørgsmålet, om ikke deciderede temanumre, hvor emne og/eller kronologi er fælles, eller artikler, der følger tidligere årbøgers behandlede problemstillinger op, kunne være udbytterige. Uden en strammere redigeringspolitik

kommer årbogen let til at fremstå med en diffus karakter, i stedet for at medvirke til en profilering af den erhvervshistoriske forskning. Hertil bidrager endvidere det forhold, at artiklerne i stort omfang har deres forlæg i universitetsspecialer eller i konkrete arkivregistreringer, hvilket ofte kan implicere en manglende eller begrænset perspektivering og/eller problemorientering. Netop disse elementer er væsentlige i den erhvervshistoriske forskning, idet mikro-undersøgelserne må relateres til de større samfundsmæssige sammenhænge på makro-niveau for herigenem at belyse generelle problemkomplekser. Endvidere er det nødvendigt, at undersøgelserne på mikro-niveau tager deres metodiske udgangspunkt i eller forholder sig til teori-dannelser eller hypoteser, hvis undersøgelsesresultaterne skal kunne anvendes i analyser af branchemæssig eller mere generel karakter.

Denne kortfattede gennemgang af Erhvervshistorisk Årbogs emnemæssige og kronologiske spredning skulle antyde forskningsprofilen hos Erhvervsarkivet og dermed de forcer og svagheder, som i udstrakt grad præger den erhvervshistoriske forskning i Danmark. For det er væsentligt at understrege, at i og med der ikke eksisterer en lærestol i erhvervshistorie ved universiteterne i Danmark, får Erhvervsarkivet en yderst central placering i den erhvervshistoriske forskning – også grundet det forhold, at det eneste selvstændige institut for økonomisk historie i Danmark, Institut for økonomisk historie ved Københavns Universitet, kun i mindre omfang har drevet erhvervshistorisk forskning. De hidtidige forsøg, der har været foretaget på at igangsætte en debat omkring den økonomiske historieforskning, herunder også den er-

-
5. Det må formodes, at der implicit er tale om en vis arbejdsdeling, således at den agrare sektor primært omhandles i *Landbohøistorsk Tidsskrift*. Som omtalt nedenfor anser jeg ikke en skarp sektoropdelt forskning for en ubetinget fordel, men understreger derimod vigtigheden af en oplødning af sådanne sektorale skel. Her skal understreges behovet for belysning af skovbrug og fiskeri samt især sidstnævnte erhvervs betydning for de respektive lokalsamfund og konsekvenserne af de ændrede arbejdsmetoder.
 6. For en generel diskussion af indholdet i forskningsdisciplinen erhvervshistorie, se *Business History Review* bd. 36, 1962, der indeholder de vigtigste bidrag fra en konference arrangeret af Harvard Business History Group. Endvidere kan henvises til Ralph W. Hidy, *Business History*, i *International Encyclopedia of the Social Sciences*, vol. 6, New York 1968, pp. 474–480. En artikelsamling, der illustrerer spændvidden og problemfelterne i erhvervshistorisk forskning, er K. A. Tucker (red.), *Business History*, London 1977. Se også for en eksemplificering af konkrete forskningsprojekter (Svensk) *Historisk Tidsskrift*, bd. 3, 1979.

hvervshistoriske forskning, og dens indhold, har ikke fået megen respons.⁷ Men jeg anser en debat omkring den fremtidige strategi for økonomisk/erhvervshistorisk forskning for yderst relevant – ikke mindst grundet den nuværende forskningspolitiske situation!

I begrebet forskningsstrategi lægger jeg ikke en rigoristisk forskningspolitik, men derimod fremlæggelsen af et katalog over forskningsfelter, der kan opdyrkes fremover.⁸ Som ovenfor nævnt er en hovedtanke mod de hidtidigt publicerede undersøgelser i Erhvervshistorisk Årbog det manglende teoretiske udgangspunkt eller i bedste fald en manglende konkretisering af teoretiske problemstillinger samt de utilstrækkeligt problemorienterede arbejdshypoteser. Dette kan eksemplificeres med et par væsentlige problemstillinger inden for den erhvervshistoriske forskning:

En hovedtese i den mikro-økonomiske teori er, at motivationen for en virksomhedsejer er profitmaksimering. Kan denne målsætning dokumenteres ud fra det empiriske materiale – eller er virksomhedens målsætning i højere grad satisfiering eller en sikring af familiens indtægter over et længere tidsinterval? Sker der over tid en ændring af denne målsætning? Er målsætningen den samme for det 18. eller 19. århundredes enkeltmandsselskaber som for det 20. århundredes industrielle aktieselskaber?

Dette leder over til en anden væsentlig problemstilling, nemlig teorierne omkring virksomhedernes vækst, og hvorledes ledelsesstrukturerne udvikler og ændrer sig i relation til den generelle økonomiske udvikling og den specifikke virksomhedsudvikling. Udviklingen i ledelsesformerne og organisationsstrukturerne samt grundlaget for rekruttering af

virksomhedsledere er et forsømt emne inden for den erhvervshistoriske forskning i Danmark.

Et område, hvor yderligere forskning også er formålstjentligt, er den teknologiske udvikling og betydningen heraf for arbejdsprocesserne og arbejdets organisering samt de ændringer i investerings- og finansieringsmønstre, som en stadigt mere kapitalintensiv produktionsform måtte indebære. Dette problemkompleks knytter an til hele spørgsmålet omkring kapitalmarkedet og dets institutionalisering samt betydningen af en organiseret opsamling, transformation samt cirkulation af den mobile kapital for den økonomiske udvikling.

Hvad angår den kronologiske prioritering, viste skema 1, at forskning i den erhvervshistoriske udvikling i det 20. århundrede, og specielt efter 1945 er et forsømt område. Her er interessante aspekter de for denne periode karakteristiske teknologiske innovationsprocesser og indførelsen af nye produktionsmetoder, samt disses indflydelse på virksomhedsstrukturerne. Af betydelig interesse er endvidere de koncentrationer på såvel horisontalt som vertikalt plan, der finder sted i dette tidsinterval.

Generelt anser jeg det for en af de vigtigste målsætninger for den erhvervshistoriske forskning at få nedbrudt de sektormæssige forskningsskranke, således at de forskellige erhverv analyseres i et samlet perspektiv. For at uddybe forståelsen af den økonomiske vækst og udvikling er det nødvendigt at undersøge de økonomiske interaktionsmønstre – hvilke koblingsmekanismer eksisterer der imellem landbrug, handel og industri, og hvorledes ændres disse over tid? På hvilke

7. Her tænkes specielt på Ove Hornby og Gunnar Viby Mogensen, *The Study of Economic History in Denmark. Recent Trends and Problems*, i *Scandinavian Economic History Review*, vol. XXII, bd. 1, 1974 pp. 61–87. I denne artikel forsøgte de to forfattere – formodentligt inspireret af problematikken omkring etableringen af forskningsrådene – at inspirere til en debat omkring prioriteringen af den økonomiske henholdsvis økonomisk-historiske forskning i Danmark. Øvrige indlæg, der profilerer den økonomisk-historiske forskning er Kristof Glamann, *Danmark økonomisk historie*, i *Det danske Historikermøde i Odense*, Kbh. 1970, pp. 150–161, forskningsrapporten fra Institut for økonomisk historie, i *Hvad sker der i Elfenbenstårnet?*, Københavns Universitet 1983, s. 14–20, samt i V. Dybdahl, *op.cit.*

8. Et udmærket eksempel på en sådan fremgangsmåde er den programmerklæring og det idekatalog over emnefelter, som redaktørerne af *Bol og By* ønsker behandlet i kommende numre, se *Bol og By*, 2. række nr. 1, 1977, pp. 7–9.

markedspræmisser skal virksomhederne eksistere: er markedsstrukturene lokalt afgrænsede, eller indgår virksomhederne i en national struktur eller på et verdensmarked? Såfremt undersøgelser af sådanne tværgående koblingsmekanismer suppleres og kombineres med undersøgelser af relationerne mellem erhvervslivet og de private husholdninger, kan en totalanalyse af de forskellige og mangartede udbuds- og efterspørgselsmekanismer undersøges på mikro-niveau, hvorved den generelle, økonomiske udvikling kan analyseres mere kvalitativt og detaljeret end ved en undersøgelse på makro-niveau.

Sådanne komparative, sektoroverskridende undersøgelser aktualiserer et længe næret ønske: nemlig en publicering af Erhvervsarkivets registreringer, således at man relativt hurtigt kan få et overblik over hvilke arkivalier, som arkivet måtte ligge inde med, og dette materiales kronologiske, branchemæssige samt indholdsmæssige begrænsninger. For i Erhvervsarkivet er samlet et særdeles værdifuldt kildemateriale, der ikke er blevet udnyttet i tilstrækkeligt omfang i den hidtidige erhvervshistoriske forskning. En publiceret arkivregistratur vil utvivlsomt resultere i en øget anvendelse af virksomhedsarkivalierne.

Som det ovenfor er citeret, ønsker Erhvervsarkivet at indtage en central placering i historieforsyningen, men forhåbentlig ikke alene i den fagvidenskabelige forskning. Til inspiration for den lokalhistoriske interesse, der i udstrakt grad udvises af ikke-professionelle, ville dels den førnævnte arkivregistratur være, men også en artikel, der kunne give en generel metodisk indføring i, hvorledes en erhvervshistorisk undersøgelse gennemføres samt hvilke problemstillinger, der er forbundet med en sådan undersøgelse. Et sådant metodisk koncept – eller flere – ville betyde, at Erhvervshistorisk Årbog ikke alene ville viderefordre væsentlige erhvervshistoriske oplysninger til sin læserkreds, men endvidere ville kunne muliggøre en konkret, faglig aktivering af samme!

Målgruppen for de her skitserede strøtanke omkring hvilke elementer, som den fremtidige erhvervshistoriske forskning bør indeholde, er naturligvis ikke den snævre kreds af

medarbejdere ved Erhvervsarkivet, men generelt henvendt til historikere og andre, der måtte beskæftige sig med erhvervshistorie. Den konkrete anledning har været det udmærkede medium, som Erhvervshistorisk Årbog grundlæggende er, samt de muligheder for erhvervshistorisk formidling, en sådan periodisk publikation giver. Men hvis disse muligheder skal udnyttes bedre, bør redaktionen investere i et mere opsøgende arbejde, således at årbogens indhold struktureres bedre samt nye forsknings tiltag initieres. Som Erhvervshistorisk Årbog fremstår i øjeblikket, må årbogens redigeringspolitik karakteriseres som værende *situationsbestemt*, fremfor at være resultatet af en *forskningsstrategisk bestemt* publiceringspolitik!

Birgit Løgstrup:

2 X Bratskov

Der udkom i 1981 to historiske arbejder om Bratskov, en tidligere hovedgård i Øster Han herred. Det ene er et speciale i historie ved Aalborg Universitets Center, som udgives af dets forfattere Ketty Johansson og Ulla Thomasen med forord og en varm anbefaling af deres specialevejleder ved AUC mag.art. Jes Adolphsen. Det andet udgives af Brovst kommune og er skrevet af tidligere skolebestyrer P. Rønn Christensen, der – iøvrigt ligesom den ene af studenterne – stammer fra egnen og gennem mange år har beskæftiget sig med dets historie. Redaktøren af *Fortid og Nutid* fandt det en god ide at vurdere og sammenholde de to former for lokalhistorie. Det være sagt straks, at de er så forskellige som dag og nat på enhver måde. De har ikke ret meget andet tilfælles end emnet Bratskov.

Det overordnede mål er dog fælles for begge bøger: at formidle de indvundne forskningsresultater ud til historisk interesserede på egnen. K. J. og U. T. formulerer det i en universitetspolitisk sammenhæng således: »Det ville være positivt, om den generelle opfattelse, at universiteterne er i besiddelse af et vidensmonopol, der er fjernet fra den menige befolkning, kunne modereres, idet en sådan opfattelse blokerer for en positiv dialog«.